EURASIAN JOURNAL OF ACADEMIC RESEARCH
Innovative Academy Research Support Center
IF = 9.3 www.in-academy.uz/index.php/ejar

PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES FOR DEVELOPING READING CULTURE AMONG PRIMARY SCHOOL PUPILS

Jadigerova Gulnaz Nietbaevna
First-category primary school teacher of General Education School No. 22 in Nukus District
https://doi.org/10.5281/zenodo.22056928

ARTICLE INFO
Received: 15th August 2026
Accepted: 20th August 2026
Online: 21st August 2026
KEYWORDS
Primary education, reading culture, reading skills, interactive methods, independent reading, reading technology, book reading.

ABSTRACT
The article analyzes the pedagogical and methodological foundations for developing a culture of reading among primary school pupils. It examines the concept of reading culture and its relationship with reading techniques, reading comprehension, text analysis, expression of personal opinions, and independent reading skills. Particular attention is given to effective ways of increasing pupils' motivation to read, organizing systematic work with texts, applying interactive methods, developing regular reading culture. The role of teachers, families, and modern digital tools in fostering a sustainable reading culture is also discussed.

BASLAWÍSH KLASS OQÍWSHÍLARÍNDA OQÍW MÁDENIYATÍN QÁLIPLESTIRIWDIŃ PEDAGOGIKALÍQ TEXNOLOGIYALARÍ

Jadigerova Gulnaz Nietbaevna
Nókis rayonı 22-sanlı ulıwma bilim beriw mektebiniń baslawısh klass birinshi kategoriyalı muǵallimi
https://doi.org/10.5281/zenodo.22056928

ARTICLE INFO
Received: 15th August 2026
Accepted: 20th August 2026
Online: 21st August 2026
KEYWORDS
Baslawısh bilimlendiriw, oqıw mádeniyatı, oqıw kónlikpesi, interaktiv usıllar, óz betinshe oqıw, oqıw texnologiyası, kitap oqıw.

ABSTRACT
Maqalada baslawısh klass oqıwshılarında oqıw mádeniyatın qáliplestiriwdiń pedagogikalıq hám metodikalıq tiykarları analizlenedi. Oqıw mádeniyatınıń mazmunı, onıń oqıw texnikası, tekstti sanalı túsiniw, analizlew, pikir bildiriw hám óz betinshe oqıw kónlikpeleri menen baylanısı ashıp beriledi. Oqıwǵa qızıǵıwdı arttırıw, tekst penen izbe-iz islew, interaktiv usıllardan paydalanıw, kitap oqıw mádeniyatın rawajlandırıwdıń nátiyjeli jolları kórsetiledi. Sonday-aq, oqıw mádeniyatın qáliplestiriwde oqıtıwshı, shańaraq hám zamanagóy cifrlı qurallardıń ornı tiykarlandırıladı.

Kirisiw. Házirgi bilimlendiriw sistemasında baslawısh klass oqıwshısınıń tek durıs hám tez oqıwın támiyinlew jeterli emes. Oqıwshı oqılǵan tekstti túsiniwi, ondaǵı tiykarǵı oy-pikirdi ajırata alıwı, waqıyalar arasındaǵı baylanıstı anıqlawı, qaharmanlardıń is-háreketlerine baha beriwi, tekst

mazmunı boyınsha óz pikirin bildiriwi hám kitaptı óz betinshe tańlap oqıwǵa qızıǵıwı kerek [3, 103-105]. Usı kónlikpelerdiń birligi oqıw mádeniyatınıń tiykarın quraydı. Sonlıqtan baslawısh bilimlendiriwde oqıw mádeniyatın qáliplestiriw ayrıqsha pedagogikalıq áhmiyetke iye bolǵan uzaq múddetli process bolıp esaplanadı.

Oqıw mádeniyatı keń mazmunǵa iye túsinik esaplanadı. Ol oqıw texnikasın iyelew menen sheklenbeydi. Oǵan tekstti sanalı qabıllaw, mazmunın túsiniw, tiykarǵı hám ekinshi dárejeli maǵlıwmatlardı ajıratıw, sorawlar qoyıw, juwmaq shıǵarıw, tekstke óz qatnasın bildiriw, kitaptan paydalanıw qaǵıydaların biliw hám turaqlı oqıw ádetiniń qáliplesiwi kiredi. Demek, oqıw mádeniyatı texnikalıq, túsiniw, kommunikativlik, bahalawshılıq hám motivaciyalıq komponentlerdi birlestiretuǵın quramalı túsinik esaplanadı [5, 125-130].

Baslawısh klass dáwirinde oqıw mádeniyatın qáliplestiriwdiń áhmiyeti balanıń jas ózgeshelikleri menen baylanıslı. Birinshi klassqa kelgen bala ushın oqıw dáslep háriplerdi tanıw, buwınlardı qosıw hám sózdi dawıslap aytıw procesi sıpatında kórinedi. Keyin ala oqıw texnikalıq háreketten sanalı biliw iskerligine aylanadı. Eger oqıtıwshı usı ótiw basqıshın durıs shólkemlestirse, bala tekstti tek oqıp qoymastan, onıń mazmunı haqqında oylawǵa úyrenedi. Kerisinshe, oqıw tezligine ǵana artıqsha itibar beriw oqıwshınıń tekst mazmunına tereń kirip barıwına kesent etiwi múmkin. Sonlıqtan oqıw sapasın bahalawda tezlik penen bir qatarda durıslıq, túsinip oqıw, intonaciya hám tekstti qayta islew kónlikpeleri de esapqa alınıwı tiyis.

Oqıw mádeniyatın qáliplestiriw texnologiyasınıń tiykarǵı ózgesheligi pedagogikalıq procesti izbe-iz basqıshlar tiykarında shólkemlestiriwden ibarat. Birinshi basqıshta oqıwǵa qızıǵıw oyatıladı. Bala tekstti ne ushın oqıytuǵının seziniwi kerek. Bul maqsette oqıtıwshı teksttiń ataması, súwreti, avtorı yamasa ayrım tayanısh sózleri tiykarında onıń mazmunın aldın ala boljawdı usınıwı múmkin. Mısalı, oqıwshılarǵa gúrrińniń ataması berilip, «Sizlerdiń oylawıńızsha, bul gúrrińde ne haqqında sóz bolıwı múmkin?» degen soraw qoyıladı. Bunday tapsırma oqıwshını passiv tıńlawshı emes, al tekst mazmunın izertlewshi sıpatında háreket etiwge baǵdarlaydı [1].

Ekinshi basqıshta tekstti sanalı qabıllaw shólkemlestiriledi. Tekstti bólimlerge bólip oqıw, túsiniksiz sózlerdi anıqlaw, olardıń mánisin kontekst arqalı tabıw, hár bólimge soraw qoyıw hám tiykarǵı waqıyanı belgilew nátiyjeli usıllardan esaplanadı. Oqıtıwshı tayın juwaptı aytıw ornına oqıwshını teksten dálil tabıwǵa úyretiwi zárúr. «Qaysı gápten bunı biliwge boladı?», «Qaharman ne sebepten bunday isledi?», «Onıń ornında sen ne isler ediń?» sıyaqlı sorawlar balanıń tekstti túsiniw, dálillew hám pikirlew qábiletin bir waqıtta rawajlandıradı.

Úshinshi basqıshta oqılǵan material ústinde analitikalıq jumıs alıp barıladı. Bul basqıshta teksttiń teması hám tiykarǵı ideya anıqlanadı, waqıyalar izbe-izligi belgilenedi, qaharmanlar salıstırıladı, olardıń minez-qulqına baha beriledi. Baslawısh klass oqıwshıları ushın «Kim? Ne qıldı? Ne ushın? Nátiyjesi

qanday boldı?» túrindegi logikalıq sorawlar tekst qurılısın ańlawǵa járdem beredi. Keyingi klasslarda bul jumıs quramalastırılıp, oqıwshı avtor poziciyasın, teksttegi sebeplik-nátiyjelik qatnaslardı hám jasırın mánisti anıqlawǵa baǵdarlanadı [4, 272-279].

Oqıw mádeniyatın rawajlandırıwda tekstti qayta bayanlawdıń da áhmiyeti joqarı. Biraq tekstti sózbe-sóz yadlaw maqset etip qoyılmawı kerek. Oqıwshı mazmundı óz sózleri menen aytıp beriwi, rejesin dúziwi, teksttiń ayrım bólimlerin qısqartıp bayanlawı yamasa qaharman atınan qayta aytıp beriwi múmkin. Bunday jumıs sóylew, este saqlaw, logikalıq izbe-izlik hám dóretiwshilik qábiletlerdi rawajlandıradı. Sonıń menen birge oqıw menen awızeki sóylew arasında turaqlı baylanıs payda boladı.

Baslawısh klasslarda interaktiv usıllardı maqsetke muwapıq qollanıw oqıw mádeniyatınıń qáliplesiwine unamlı tásir etedi. «Boljaw», «Soraw-juwap», «Tayanısh sózler», «Waqıyalar shınjırı», «Qaharmandı táriyple», «Tekstke at qoy», «Dawamın oylap tap» sıyaqlı tapsırmalar balalardı tekst penen belsendi islewge úyretedi. Jup hám topar menen islewde oqıwshılar bir-biriniń pikirin tıńlaydı, óz juwabın dálilleydi hám basqa pikirler menen salıstıradı. Bunda interaktiv usıl sabaqtı qızıqlı etiw ushın ǵana emes, anıq oqıw kónlikpesin qáliplestiriw ushın qollanılıwı tiyis [2, 71-72].

Oqıw mádeniyatınıń turaqlı qáliplesiwi oqıw materialların durıs tańlawǵa da baylanıslı. Tekstler oqıwshınıń jasına, sóz baylıǵına, psixologiyalıq ózgesheliklerine hám biliw múmkinshiliklerine sáykes bolıwı kerek. Mazmunı júdá quramalı tekst balada qıyınshılıq hám oqıwǵa qızıǵıwınıń tómenlewin payda etse, óte ápiwayı tekst onıń pikirlew belsendiligin jetkilikli rawajlandırmaydı. Sonlıqtan ádebiy gúrrińler, ertekler, qosıqlar, tábiyat haqqındaǵı tekstler, ilimiy materiallar hám balalarǵa arnalǵan qısqa informaciyalıq tekstler maqsetke muwapıq túrde bir-biri menen sáykeslestiriliwi kerek.

Kitap penen óz betinshe islew kónlikpesi oqıw mádeniyatınıń ayrılmas bólegi bolıp tabıladı. Oqıwshı kitaptıń atın, avtorın, mazmunın, betlerin, súwretlerin hám basqa qurılıslıq elementlerin durıs paydalanıwdı úyreniwi kerek. Klass kitap múyeshin shólkemlestiriw, oqılǵan kitaplar haqqında qısqa pikir almasıw, «meniń súyikli kitabım», «meni qızıqtırǵan qaharman» sıyaqlı jumıslar balada kitapqa jeke qatnastı qáliplestiredi. Bul oqıwdı tek sabaq talabı emes, jeke mútájlik sıpatında qabıllawǵa alıp keledi.

Oqıwshınıń oqıwǵa motivaciyasın saqlawda tańlaw erkinliginiń de ornı úlken. Barlıq balanı birdey kitap yamasa birdey tekstti oqıwǵa májbúrlew hár dayım kútilgen nátiyjeni bermeydi. Oqıtıwshı bir tema sheńberinde birneshe kitap usınıp, balanıń qızıǵıwına qaray tańlawına múmkinshilik beriwi múmkin. Bunday jantasıw oqıwshıda óz oqıw iskerligine juwapkershilik sezimin qáliplestiredi.

Zamanagóy cifrlı qurallar da oqıw mádeniyatın rawajlandırıwda járdemshi wazıypanı atqara aladı. Elektron kitaplar, interaktiv tekstler, audiomateriallar hám bilimlendiriw platformaları tekstti qabıllawdı hár túrli formada shólkemlestiriw múmkinshiligin beredi. Biraq cifrlı qural baspa kitap penen

sanalı oqıwdıń ornın tolıq baspawı kerek. Ekranda tez kóriw menen tereń oqıw arasındaǵı ayırmashılıqtı esapqa alıp, cifrlı materiallardan anıq didaktikalıq maqsette paydalanıw zárúr.

Oqıw mádeniyatın qáliplestiriw texnologiyasınıń nátiyjeliligi sistemalı diagnostika menen baylanıslı. Bahalawda tek bir minut ishinde oqılǵan sózler sanına súyeniw jetkiliksiz. Oqıwshınıń tekst mazmunın qanshelli túsingenligi, tiykarǵı ideyasın anıqlaǵanlıǵı, sorawlarǵa dálilli juwap bergenligi, óz pikirin bildire alıwı hám oqıwǵa bolǵan qatnası da baqlanıwı kerek. Sol sebepli baqlaw, awızeki soraw, dóretiwshilik tapsırma, qısqa qayta bayanlaw hám oqıw kúndeligi sıyaqlı bahalaw formaların birgelikte qollanıw maqsetke muwapıq.

Bul proceste shańaraq penen mekteptiń birgeliktegi jumısı ayrıqsha áhmiyetke iye. Eger bala mektepte kitap oqıwǵa úyrenip, biraq úyinde oqıw ortalıǵın kórmese, turaqlı oqıw ádetin qáliplestiriw qıyınlasadı. Ata-analar baladan tek «neshe bet oqıdıń?» dep soraw menen sheklenbesten, «saǵan qaysı waqıya unaǵan?», «qaysı qaharman haqqında oyladıń?», «bul kitaptan ne úyrendiń?» sıyaqlı sorawlar arqalı oqılǵan material haqqında sóylesiwi kerek. Birgelikte kitap tańlaw hám oqılǵan shıǵarma haqqında pikirlesiw balanıń oqıw motivaciyasın bekkemleydi.

Juwmaqlaw. Solay etip, baslawısh klass oqıwshılarında oqıw mádeniyatın qáliplestiriw texnologiyası oqıw texnikası, tekstti túsiniw, analizlew, pikir bildiriw, dóretiwshilik qayta islew hám óz betinshe kitap oqıw kónlikpelerin bir sistemada rawajlandırıwǵa tiykarlanıwı kerek. Bul process motivaciyalıq tayarlıq, sanalı oqıw, tekstti analizlew, refleksiya hám óz betinshe oqıw basqıshlarınıń izbe-izligi arqalı ámelge asırılǵanda nátiyjeli boladı. Nátiyjede bala tek hárip hám sózlerdi oqıytuǵın oqıwshı emes, al tekstti túsinetuǵın, maǵlıwmattı talqılaytuǵın, óz pikirin dálilleytuǵın hám kitaptan bilim alıwdıń turaqlı quralı sıpatında paydalana alatuǵın kitapxumar sıpatında qáliplesedi. Baslawısh basqıshta qáliplesken usınday oqıw mádeniyatı keyingi bilim alıwdıń, óz betinshe úyreniwdiń hám ulıwma intellektuallıq rawajlanıwdıń bekkem tiykarın jaratadı.

References:

1. Anvarovna, Y. K. (2025). BOSHLANG ‘ICH SINF O ‘QUVCHILARINING O ‘QISH SAVODXONLIGINI OSHIRISHDA MATN USTIDA ISHLASHNING PEDAGOGIK YONDASHUVLARI. " ILM FAN IFTIXORI", 1(1).
2. Arepbaeva, S. U. (2023). Baslawısh klass oqıw sabaqlarında tekst dúziwge úyretiw metodikası. SCIENCE and SOCIETY, (2-2), 71-72.
3. Bekmiratovna, M. A. (2026). QARAQALPAQSTAN RESPUBLIKASINDA BASLAWISH KLASS OQIWSHILARINIŃ OQIW PÁNLERI HÁM OLARDI OQITIW MÁSELELERI. SCIENTIFIC ASPECTS AND TRENDS IN THE FIELD OF SCIENTIFIC RESEARCH, 4(44), 103-105.

4. Muhiddinovna, M. S. (2026). BOSHLANG ‘ICH SINFLARDA TEZ O ‘QISH KO ‘NIKMASINI RIVOJLANTIRUVCHI YANGI METODIK MODELLAR. FORMATION OF PSYCHOLOGY AND PEDAGOGY AS INTERDISCIPLINARY SCIENCES, 5(53), 272-279.
5. Oyjamol, M. (2026). BOSHLANG ‘ICH SINFLARDA O ‘QISH DARSLARINI TASHKIL ETISH MAZMUNI. PEDAGOGICAL SCIENCES AND TEACHING METHODS, 5(57), 125-130.